

terit enim figura hujus mundi. Volo vos, inquit, sine sollicitudine esse: » hoc est, volo sursum cor in his quæ non prætereunt, vos habere. Deinde subjungit et dicit: « Qui sine » uxore est, cogitat ea quæ sunt Domini, quomodo placeat » Domino: qui autem matrimonio junctus est, cogitat quæ » sunt mundi, quomodo placeat uxori¹. » Atque ita quodam modo exponit quod supra dixerat: « Qui habent uxores, » tanquam non habentes sint. » Qui enim sic habent uxores, ut cogitent ea quæ sunt Domini, quomodo placeant Domino, nec in his quæ sunt mundi, cogitent placere uxoribus, tanquam non habentes sunt. Quod facilius fit, quando et uxores tales sunt, ut eis mariti non ideo placeant, quia divites, quia sublimes, quia genere nobiles, quia carne amabiles: sed quia fideles, quia religiosi, quia pudici, quia viri boni sunt.

XVI. Verum in conjugatis, ut hæc optanda atque laudanda, sic alia toleranda sunt, ne in damnabilia flagitia, id est, in fornicationes vel adulteria corruatur. Propter quod vitandum malum, etiam illi concubitus conjugum, qui non fiunt causa generandi, sed victrici concupiscentiæ serviunt, in quibus jubentur non fraudare invicem, ne tentet eos Satanas propter intemperantiam suam non quidem secundum imperium præcipiuntur, tamen secundum veniam conceduntur. Sic enim scriptum est: « Uxori vir » debitum reddat, similiter autem et uxor viro. Mulier » sui corporis potestatem non habet, sed vir: similiter » autem et vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier. Nolite invicem fraudare, nisi ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi; et iterum ad id ipsum estote: ne tentet vos Satanas propter intemperantiam vestram. Hoc » autem dico secundum veniam, non secundum imperium². » Ubi ergo venia danda est, aliquid esse culpæ

¹ 1 Cor. vii, 32. — ² Ibid. 3 et seqq.

nulla ratione negabitur. Cum igitur culpabilis non sit generandi intentione concubitus, qui proprie nuptiis imputandus est, quid secundum veniam concedit Apostolus, nisi quod conjuges, dum se non continent, debitum ab alterutro carnis exposcunt, non voluntate propaginis, sed libidinis voluptate? Quæ tamen voluptas non propter nuptias cadit in culpam, sed propter nuptias accipit veniam. Quocirca etiam hinc sunt laudabiles nuptiæ, quia et illud quod non pertinet ad se, ignosci faciunt propter se. Neque enim etiam iste concubitus quo servitur concupiscentiæ, sic agitur, ut impediatur foetus, quem postulant nuptiæ.

XVII. Sed tamen aliud est, non concumbere nisi sola voluntate generandi, quod non habet culpam; aliud, carnis concumbendo appetere voluptatem, sed non præter conjugem, quod venialem habet culpam. Quia etsi non causa propagandæ proles concumbitur, non tamen hujus libidinis causa propagationi proles obsistitur, sive voto malo, sive opere malo. Nam qui hoc faciunt quamvis vocentur conjuges, non sunt, nec ullam nuptiarum retinent veritatem, sed honestum nomen velandæ turpidini obtendunt. Produntur autem quando eo usque progrediuntur, ut exponant filios, qui nascuntur invitis. Oderunt enim nutrire vel habere, quos gignere metuebant. Itaque cum in suos sævit, quos nolens genuit tenebrosa iniquitas, clara iniquitate in lucem promitur, et occulta turpitudine manifesta crudelitate convincitur. Aliquando eo usque pervenit hæc libidinosa crudelitas, vel libido crudelis, ut etiam sterilitatis venena procuret; et si nihil valuerit, conceptos foetus aliquo modo intra viscera extinguat ac fundat, volendo suam prolem prius interire quam vivere; aut si in utero jam vivebat, occidi antequam nasci. Prorsus si ambo tales sunt, conjuges non sunt: et si ab initio tales

fuerunt, non sibi per connubium, sed per stuprum potius convenerunt. Si autem non ambo sunt tales, audeo dicere, aut illa est quodam modo meretrix mariti, aut ille adulter uxoris.

XVIII. Quia igitur nuptiæ tales esse non possunt, quales primorum hominum, si peccatum non præcessisset, esse potuerunt; sint tales quales sanctorum patrum fuerunt, ut pendenda carnis concupiscentia, quæ in paradiso nec ante peccatum fuit, nec post peccatum esse permissa est: quia necesse est in corpore mortis hujus ut sit, non ei serviatur, sed ipsa potius non nisi ad propagandam prolem servire cogatur. Aut quia hoc tempus, quod jam esse diximus continendi ab amplexu¹, non habet hujus officii necessitatem, adjacente undique omnibus gentibus tanta sterilitate gignendorum spiritaliter filiorum; illud potius excellentis continentia² bonum. « Qui potest capere, » capiat². » Qui vero id capere non potest, « et si acceperit uxorem, non peccat³: » et foemina « si se non continet, nubat. Bonum est enim homini mulierem non » tangere⁴. » Verum quia « non omnes capiunt verbum » hoc, sed quibus datum est; restat ut propter fornicationes unusquisque suam uxorem habeat, et unaquæque virum suum habeat⁵: » ac si infirmitas incontinentia⁶, ne cadat in ruinam flagitiorum, excipiat honestate nuptiarum. Quod enim ait Apostolus de foeminis: « Volo » igitur juniores nubere⁶: » hoc et de maribus dici potest: Volo juniores uxores ducere: ut ad utrumque sexum pertineat, » filios procreare, patres et matres-familias esse, nullam occasionem dare adversario maledicti gratia⁷. »

XIX. In nuptiis tamen bona nuptialia diligantur, proles, fides, sacramentum. Sed proles, non ut nascatur tantum,

¹ Eccle. iii. — ² Matth. xix, 11. — ³ I Cor. vii, 28. — ⁴ Ibid. i. — ⁵ Matth. xix, 11. — ⁶ I Cor. vii, 2. — ⁷ I Tim. v, 14.

verumetiam ut renascatur: nascitur namque ad poenam, nisi renascatur ad vitam. Fides autem, non qualem habent inter se etiam infideles zelantes carnem. Quis enim vir, quamlibet impius, vult adulteram uxorem? Aut quæ mulier, quamlibet impia, vult adulterum virum? Hoc in connubio bonum naturale est quidem, carnale tamen. Sed membrum Christi conjugis adulterium conjugi debet timere, non sibi; et a Christo sperare fidei præmium, quam exhibet conjugi. Sacramentum vero, quod nec separati nec adulterati amittunt, conjuges concorditer casteque custodiant. Solum est enim quod etiam sterile conjugium tenet jure pietatis, jam spe foecunditatis amissa propter quam fuerat copulatum. Hæc bona nuptialia laudet in nuptiis, qui laudare vult nuptias. Carnis autem concupiscentia non est nuptiis imputanda, sed toleranda. Non est enim ex naturali connubio veniens bonum, sed ex antiquo peccato accidens malum.

XX. Propter hanc ergo fit, ut etiam de justis et legitimis nuptiis filiorum Dei, non filii Dei, sed filii sæculi generentur: quia et ii qui generant, si jam regenerati sunt, non ex hoc generant ex quo filii Dei sunt, sed ex quo adhuc filii sæculi. Dominica quippe sententia est: « Filii hujus » sæculi generant, et generantur¹. » Ex quo itaque sumus adhuc filii hujus sæculi, exterior homo noster corrumpitur², ex hoc et hujus sæculi filii generantur, nec filii Dei nisi regenerentur fiunt³: sed ex quo sumus filii Dei, interior de die in diem renovatur. Quamvis et ipse exterior per lavacrum regenerationis sanctificatus sit, et spem futuræ incorruptionis acceperit, propter quod et templum Dei merito dicitur: « Corpora vestra, inquit Apostolus, » templum in vobis Spiritus sancti est, quem habetis a

¹ Luc. xx, 34. — ² 2 Cor. iv, 16. — ³ Vide lib. ii de Peccator. Merit. cap. 9.

» Deo : et non estis vestri ; empti enim estis pretio magno ;
 » glorificate ergo et portate Deum in corpore vestro ¹. »
 Hoc totum non solum propter præsentem sanctificationem,
 sed maxime propter illam spem dictum est, de qua idem
 alio loco dicit : « Sed et nos ipsi primitias Spiritus habentes,
 » et ipsi in nobismetipsis ingemiscimus, adoptionem
 » expectantes, redemptionem corporis nostri ². » Si ergo
 redemptio corporis nostri, secundum Apostolum, expectatur ;
 profecto quod expectatur, adhuc speratur, nondum tenetur.
 Unde adjungit et dicit : « Spe enim salvi facti sumus.
 » Spes autem quæ videtur, non est spes. Quod enim videt quis,
 » quid sperat ? Si autem quod non videmus, speramus,
 » per patientiam expectamus. » Non itaque per hoc quod expectamus,
 » sed per hoc quod toleramus, carnales filii propagantur.
 Absit ergo ut fidelis homo, cum audit ab Apostolo : « Diligite uxores vestras ³, »
 » concupiscentiam carnis diligat in uxore, quam nec in se ipso debet diligere,
 » audiens alterum Apostolum : « Nolite diligere mundum,
 » nec ea quæ in mundo sunt : quisquis dilexerit mundum,
 » non est charitas Patris in illo : quia omnia quæ in mundo sunt,
 » concupiscentia carnis est, et concupiscentia oculorum,
 » et ambitio sæculi, quæ non est a Patre, sed ex mundo est.
 » Et mundus transibit, et concupiscentia ejus. Qui autem fecerit voluntatem Dei,
 » manet in æternum, sicut et Deus manet in æternum ⁴. »

XXI. Ex hac igitur concupiscentia carnis quod nascitur,
 utique mundo non Deo nascitur : Deo autem nascitur,
 cum ex aqua et spiritu renascitur. Hujus concupiscentiæ
 reatum regeneratio sola dimittit : ac per hoc generatio trahit.
 Ergo quod generatum est, regeneretur ut similiter,

¹ 1 Cor. vi, 19. — ² Rom. viii, 23. — ³ Coloss. iii, 19. — ⁴ 1 Joan. ii, 15.

quia non potest aliter, quod tractum est remittatur. Ut enim quod dimissum est in parente trahatur in prole, miris quidem modis fit, sed tamen fit. Hæc invisibilia et infidelibus incredibilia, sed tamen vera, ut haberent aliquod visibile exemplum, hoc in quibusdam arbustis divina providentia procuravit. Cur enim non credamus, propter hoc esse institutum, ut ex oliva nascatur oleaster ? An credendum non est, in aliqua re quæ creata est ad usum hominum, Creatorem providisse et instituisse, quod ad generis humani valeret exemplum ? Mirum est ergo quemadmodum a peccati vinculo per gratiam liberati, gignant tamen eodem vinculo obstrictos, quos eodem modo oporteat liberari : fatemur, mirum est. Sed quod lateret foetus oleastrorum etiam in seminibus olearum, quando et hoc crederetur, nisi experientia probaretur ? Proinde sicut gignitur ex oleastri semine oleaster, et ex oleæ semine non nisi oleaster, cum inter oleastrum et oleam plurimum distet : ita gignitur et de carne peccatoris et de carne justi, uterque peccator, quamvis inter peccatorem et justum plurimum distet. Gignitur autem peccator actu adhuc nullus, et ortu novus, sed reatu vetus : homo a creatore, captivus a deceptore, indigens redemptore. Sed quæritur quomodo trahi possit captivitas prolis, etiam de parentibus jam redemptis. Et quia non facili ratione indagatur, nec sermone explicatur, ab infidelibus non creditur : quasi et illud quod de oleastro et de olea diximus, ut generis dissimilis sit fætus similis, facile aliqua invenit ratio vel explicat sermo. Sed hoc ab eo qui experiri voluerit, cerni potest : sit ergo in exemplo, unde et illud credatur quod cerni non potest.

XXII. Non enim fides dubitat christiana, quam novi hæretici oppugnare cœperunt, et eos qui lavacro regenerationis abluuntur, redimi de diaboli potestate : et eos qui

nondum tali regeneratione redempti sunt, etiam parvulos filios redemptorum sub ejusdem diaboli esse potestate captivos, nisi et ipsi eadem Christi gratia redimantur. Ad omnes namque pertinere non dubitamus ætates, illud de quo Apostolus loquitur beneficium Dei: « Qui eruit nos » de potestate tenebrarum, et transtulit in regnum Filii » charitatis suæ¹. » Ab hac igitur potestate tenebrarum, quarum est diabolus princeps, id est, a potestate diaboli et angelorum ejus, quisquis erui cum baptizantur negaverit parvulos, ipsorum Ecclesiæ sacramentorum veritate convincitur, quæ nulla hæretica novitas in Ecclesia Christi auferre vel permittitur, regente atque adjuvante capite totum corpus suum, pusillos cum magnis. In veritate itaque, non in falsitate, potestas diabolica exorcizatur in parvulis: eique renuntiant, quia per sua non possunt, per corda et ora gestantium; ut eruti a potestate tenebrarum in regnum sui Domini transferantur. Quid ergo in eis est, per quod in potestate diaboli teneantur, donec eruantur inde per sacramentum baptismatis Christi? quid est, nisi peccatum? Non enim aliud invenit diabolus, unde posset humanam suo juri mancipare naturam, quam bonam bonus auctor instituit. Nullum autem peccatum parvuli in sua vita proprium commiserunt. Remanet igitur originale peccatum, per quod sub diaboli potestate captivi sunt, nisi inde lavacro regenerationis et Christi sanguine redimantur, et transeant in regnum redemptoris sui, frustrata potestate captivatoris sui, et data potestate qua fiant ex filiis hujus sæculi filii Dei².

XXIII. Jam nunc si quodam modo interrogemus bona illa nuptialia, unde ab eis potuerit peccatum in parvulos propagari; respondebit nobis operatio propagandæ prolis, Ego in paradiso magis felix essem, si peccatum non fuis-

¹ Coloss. 1, 13. — ² Joan. 1, 12.

set admissum. Ad me namque pertinet illa benedictio Dei, « Crescite et multiplicamini¹. » Ad hoc opus bonum diversi sexus diversa membra sunt condita, quæ quidem ante peccatum jam erant, sed pudenda non erant. Respondebit pudicitia fides, Si peccatum non fuisset, quid me in paradiso securius esse potuisset, ubi nec stimularet mea, nec alterius me libido tentaret. Respondebit etiam connubii sacramentum, De me ante peccatum dictum est in paradiso, « Relinquet homo patrem et matrem, et » adhærebit uxori suæ, et erunt duo in carne una². » Quod magnum sacramentum dicit Apostolus in Christo et in Ecclesia³. Quod ergo est in Christo et in Ecclesia magnum, hoc in singulis quibusque viris atque uxoribus minimum, sed tamen conjunctionis inseparabilis sacramentum. Quid horum est in nuptiis. unde peccati vinculum transiret in posteros? Nempe nihil: et certe his tribus bonis perfecte se haberet bonitas nuptiarum, quibus bonis etiam nunc bonæ sunt nuptiæ.

XXIV. Porro autem si interrogetur illa carnis concupiscentia, qua pudenda facta sunt, quæ prius pudenda non fuerant; nonne respondebit, se in membris hominis post peccatum esse cœpisse⁴? Et ideo legem peccati verbis apostolicis nuncupatam, quod hominem sibi subditum fecerit, quia Deo suo subditus esse noluit: seque esse de qua et primi conjugati tunc erubuerunt⁵, quando pudenda texerunt, et nunc omnes erubescunt, quando ad concumbendum secreta conquirunt, neque hujus operis testes audent habere vel filios, quos inde genuerunt. Cui verecundiæ naturali Cynicorum error philosophorum mirabili impudentia reluctatus est: quandoquidem hoc, quoniam licitum esset honestumque, cum conjugate palam

¹ Gen. 1, 28. — ² Id. 11, 24. — ³ Ephes. v, 32. — ⁴ Rom. vii, 23. — ⁵ Gen. iii, 7.

faciendum esse censebant. Unde merito immunditia hujus impudentiæ caninum nomen accepit : ex hoc quippe Cynici nuncupati sunt.

XXV. Hæc omnino concupiscentia, hæc lex peccati habitans in membris, cui lex justitiæ vetat obedire, dicente Apostolo, « Non ergo regnet peccatum in vestro » mortali corpore ad obediendum desideriis ejus, neque » exhibueritis membra vestra arma iniquitatis peccato¹ : » hæc, inquam, concupiscentia, quæ solo sacramento regenerationis expiatur, profecto peccati vinculum regeneratione trajicit in posteros, nisi ab illo et ipsi regeneratione solvantur. Nam ipsa quidem concupiscentia jam non est peccatum in regeneratis, quando illi ad illicita opera non consentitur, atque ut ea perpetrent, a regina mente membra non dantur : ut si non fit quod scriptum est, « Non concupiscas² » fiat saltem quod alibi legitur, « Post concupiscentias tuas non eas³ : » Sed quia modo quodam loquendi peccatum vocatur, quod et peccato facta est, et peccatum si vicerit facit ; reatus ejus valet in generato : quem reatum Christi gratia per remissionem omnium peccatorum in regenerato, si ad mala opera ei quodam modo jubenti non obediat, valere non sinit. Sic autem vocatur peccatum, quia peccato facta est, cum jam in regeneratis non sit ipsa peccatum : sicut vocatur lingua locutio, quam facit lingua ; et manus vocatur scriptura, quam facit manus. Itemque sic vocatur peccatum, quia peccatum si vincit facit : sicut vocatur frigus pigrum, non quod a pigris fiat, sed quod pigros faciat.

XXVI. Hoc generi humano inflictum vulnus a diabolo, quidquid per illud nascitur, cogit esse sub diabolo, tanquam de suo frutice fructum jure decerpat : non quod ab illo sit natura humana, quæ non est nisi ex Deo, sed vi-

¹ Rom. vi, 12. — ² Exod. xx, 17. — ³ Eccli. xviii, 30.

tium quod non est ex Deo. Non enim propter se ipsam, quæ laudabilis est ; quia opus Dei est ; sed propter damnable vitium, quo vitiata est, natura humana damnatur. Et propter quod damnatur, propter hoc et damnabili diabolo subjugatur : quia et ipse diabolus spiritus immundus est, et utique bonum quod spiritus, malum quod immundus ; quoniam spiritus, est natura, immundus est vitio : quorum duorum illud a Deo est, hoc ab ipso. Non itaque tenet homines, sive majoris, sive infantilis ætatis, propter quod homines sunt, sed propter quod immundi sunt. Qui ergo miratur quia creatura Dei subditur diabolo, non miretur : subditur enim creatura Dei creaturæ Dei, minor majori, quia homo angelo ; nec tamen propter naturam, sed propter vitium, quia immundus immundo. Hic est fructus ejus ex antiqua immunditiæ stirpe, quam plantavit in homine, majores quidem pœnas ultimo judicio, quanto est immundior, ipse passurus : verumtamen et quibus in illa damnatione tolerabilius erit, huic sunt subditi velut principi auctorique peccati ; quia nulla erit damnationis causa, nisi peccatum.

XXVII. Quapropter natos non ex bono quo bonæ sunt nuptiæ, sed ex malo concupiscentiæ, quo bene quidem utuntur nuptiæ, de quo tamen erubescunt et nuptiæ, reos diabolus parvulos tenet. Quia cum sint ipsæ honorabiles in omnibus ad eas proprie pertinentibus bonis, etiam si thorum habeant immaculatum, non solum a fornicationibus et adulteriis, quæ sunt flagitia damnabilia, verum etiam ab illis excessibus concumbendi, qui non fiunt causa prolis voluntate dominante, sed causa voluptatis vincente libidine, quæ sunt in conjugibus peccata venialia : tamen cum venturum fuerit ad opus generandi, ipse ille licitus, honestusque concubitus, non potest esse fine

¹ Hebr. xiii, 4.

ardore libidinis, ut peragi possit quod rationis est, non libidinis. Qui certe ardor, sive sequatur, sive præveniat voluntatem, non tamen nisi ipse quodam quasi suo imperio movet membra, quæ moveri voluntate non possunt: atque ita se indicat non imperantis famulum, sed inobedientis supplicium voluntatis, nec libero arbitrio, sed illecebroso aliquo stimulo commovendum, et ideo pudendum. Ex hac carnis concupiscentia, quæ licet in regeneratis jam non deputetur in peccatum, tamen naturæ non accidit nisi de peccato: ex hac, inquam, concupiscentia carnis, tanquam filia peccati, et quando illi ad turpia consentitur, etiam peccatorum matre multorum, quæcumque nascitur proles, originali est obligata peccato, nisi in illo renascatur, quem sine ista concupiscentia virgo concepit: propterea quando nasci est in carne dignatus, sine peccato solus est natus.

XXVIII. Si autem quæritur, quomodo ista concupiscentia carnis maneat in regenerato, in quo universorum facta est remissio peccatorum; quandoquidem per ipsam seminatur, et cum ipsa carnalis gignitur proles parentis etiam baptizati; aut certe si in parente baptizato potest esse et peccatum non esse, cur eadem ipsa in prole peccatum sit: ad hæc respondetur, dimitti concupiscentiam carnis in baptismo, non ut non sit, sed ut in peccatum non imputetur. Quamvis autem reatu suo jam soluto, manet tamen, donec sanetur omnis infirmitas nostra proficiente renovatione interioris hominis de die in diem, cum exterior induerit incorruptionem¹. Non enim substantialiter manet, sicut aliquod corpus, aut spiritus: sed affectio est quædam malæ qualitatis, sicut languor. Non ergo aliquid remanet, quod non remittatur; cum fit, sicut scriptum est, « propitius Dominus omnibus iniqui-

¹ 2 Cor. II, 16; 1 Cor. XVII, 53.

»tatibus nostris: » sed donec fiat et quod sequitur, « Qui » sanat omnes languores tuos, qui redimit de corruptione » vitam tuam¹; » manet in corpore mortis hujus carnalis concupiscentia. Cujus vitiosis desideriis ad illicita perpetranda non obedire præcipimur, ne regnet peccatum in nostro mortali corpore². Quæ tamen concupiscentia quotidie minuitur in proficientibus et continentibus, accedente etiam senectute multo maxime. Qui vero ei nequiter serviunt, tantas in eis vires accipit, ut plerumque jam ætate deficientibus membris, eisdemque partibus corporis ad illud opus moveri minus valentibus, turpius et procacius insanire non desinat.

XXIX. In eis ergo qui regenerantur in Christo cum remissionem accipiunt prorsus omnium peccatorum, utique necesse est, ut reatus etiam hujus licet adhuc manentis concupiscentiæ remittatur, ut in peccatum, sicut dixi, non imputetur. Nam sicut eorum peccatorum quæ manere non possunt quoniam cum fiunt prætereunt, reatus tamen manet, et nisi remittatur, in æternum manebit: sic illius³, quando remittitur, reatus aufertur. Hoc est enim, non habere peccatum, reum non esse peccati. Nam si quisquam, verbi gratia, fecerit adulterium, etiamsi nunquam deinceps faciat, reus est adulterii, donec reatus ipsius indulgentia remittatur. Habet ergo peccatum; quamvis illud quod admisit jam non sit, quia cum tempore quo factum est præteriit. Nam si a peccando desistere, hoc esset non habere peccata, sufficeret, ut hoc nos moneret Scriptura: « Fili, peccasti? non adjicias iterum. » Non autem sufficit sed addidit, « et de pristinis » deprecare, ut tibi remittantur⁴. » Manent ergo, nisi remittantur. Sed quomodo manent, si præterita sunt; nisi

¹ Psal. CII, 3. — ² Rom. VI, 12. — ³ Subaudi concupiscentiæ. — ⁴ Eccle. XXI, 20.

quia præterierunt actu, manent reatu? Sicitaque fieri e contrario potest, ut etiam illud maneat actu, prætereat reatu.

XXX. Agit enim aliquid concupiscentia carnis, et quando ei non exhibetur vel cordis assensus ubi regnet, vel membra velut arma quibus impleatur quod jubet. Agit autem, quid, nisi ipsa desideria mala et turpia? Non enim si bona et licita essent, eis obedire prohiberet Apostolus, dicens, « Non regnet peccatum in vestro mortali corpore ad obediendum desideriis ejus¹. » Non enim ait, ad habenda desideria ejus; sed, « ad obediendum desideriis ejus: » ut quoniam sunt in aliis majora, in aliis minora, prout quisque in hominis interioris novitate profecerit, in hoc agonem justitiæ pudicitiaque servemus, ne illis obediamus. Ut tamen nec ipsa sint desideria, velle debemus, etiam si in corpore mortis hujus id obtinere non possumus. Hinc enim et alio loco idem Apostolus loquens velut ex suæ personæ introductione nos instruit, dicens, « Non enim quod volo, hoc ago, sed quod odi illud facio²: » id est, concupisco: quia et hoc nollet facere, ut esset omni ex parte perfectus. » Si autem quod nolo, inquit, hoc facio, consentio legi quoniam bona: » quia hoc et illa non vult, quod et ego nolo. Non vult enim ut concupiscam, quæ dicit, « Non concupisces³: » et ego nolo concupiscere. In hoc itaque consentiunt, voluntas legis, et mea. Verum quia concupiscere volebat, et tamen concupiscebat, sed eidem concupiscentiæ nequaquam consentiendo serviebat, adjunxit atque ait, « Nunc autem jam non ego operor illud, sed id quod in me habitat peccatum⁴. »

XXXI. Multum autem fallitur homo, qui consentiens concupiscentiæ carnis suæ, et quod illa desiderat decernens facere et statuens, putat sibi adhuc esse dicendum,

¹ Rom. vi, 12. — ² Id. vii, 15. — ³ Exod. xx, 17. — ⁴ Rom. vii, 17.

« Non ego operor illud: » etiam si oderit quia consentit. Simul enim est utrumque, et ipse odit, quia malum esse novit; et ipse facit, quia facere statuit. Jam vero si et illud addat, quod Scriptura prohibet, dicens, « Neque exhibueritis membra vestra arma iniquitatis peccato¹, » ut quod facere statuit in corde, etiam corpore compleat, et ideo dicat, « Non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum², » quia cum id decernit et facit, displicet sibi, tantum errat, ut nec se ipsum agnoscat; quando cum ex toto ipse sit, et corde statuente et corpore implente, adhuc se ipsum esse non putat. Qui ergo dicit, « Jam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum: » si tantummodo concupiscit, verum dicit; non si cordis consensione decernit, aut etiam corporis ministerio perficit.

XXXII. Deinde adjungit Apostolus, « Scio enim quia non habitat in me, hoc est, in carne mea bonum: velle enim adjacet mihi, perficere autem bonum non invenio³. » Hoc ideo dictum est, quia tunc perficitur bonum, quando desideria mala nulla sunt: sicut tunc perficitur malum, quando malis desideriis obeditur. Quando autem sunt quidem, sed non eis obeditur; nec malum perficitur, quia non eis obeditur; nec bonum, quia sunt: sed fit ex aliqua parte bonum, quia concupiscentiæ malæ non consentitur; et ex aliqua parte remanet malum; quia vel concupiscitur. Ideo ergo Apostolus non ait facere bonum sibi non adjacere, sed perficere. Multum enim boni facit, qui facit quod scriptum est, « Post concupiscentias tuas non eas⁴: » sed non perficit quia non implet quod scriptum est, « Non concupisces⁵. » Ad hoc ergo dixit lex, « Non concupisces, » ut nos in hoc morbo invenientes

¹ Rom. vi, 13. — ² Id. vii. — ³ Ibid. 18 — ⁴ Eccli. xviii, 30. — ⁵ Exod. xx, 17.

jacere medicinam gratiæ quæreremus; et in eo præcepto sciremus et quo debeamus in hac mortalitate proficiendo conari, et quo possit a nobis in illa immortalitate beatissima perveniri: nisi enim quandoque perficiendum esset, nunquam jubendum esset.

XXXIII. Deinde repetens Apostolus, ut amplius commendet sententiam superiorem: « Non enim quod volo, » inquit, facio bonum, sed quod nolo malum hoc ago. » Si autem quod nolo ego hoc facio, jam non ego oportet illud, sed quod habitat in me peccatum. » Et sequitur: « Invenio ergo legem mihi, volenti facere, bonum; » quoniam malum mihi adjacet¹: » hoc est, invenio legem mihi esse bonum volenti facere quod lex vult: quoniam non ipsi legi quæ dicit, « Non concupisces; » sed mihi adjacet malum quod nolo, quia et nolens concupisco. « Condelector enim, inquit, legi Dei secundum interiorem hominem: video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, et captivantem me sub lege peccati, quæ est in membris meis. » Ista condelectatio legi Dei secundum interiorem hominem, de magna nobis venit gratia Dei. In ea quippe interior homo noster renovatur de die in diem, cum in ea proficit perseveranter². Non enim timor est torquens, sed amor libens. Ibi sumus veraciter liberi, ubi non delectamur inviti.

XXXVI. Verum illud quod ait, « Video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ: » ipsa est ista de qua loquimur concupiscentia, lex peccati in carne peccati. Quod autem dixit, « Et captivantem me sub lege peccati: » hoc est, sub se ipsa, « quæ est in membris meis³. » Aut captivantem dixit, captivare conantem, id est, ad consentiendum implendumque cogentem: aut potius, quod non habet controversiam, captivantem

¹ Rom. vii, 19. — ² 2 Cor, iv, 16. — ³ Rom. vii, 23.

secundum carnem, quam nisi teneret carnalis concupiscentia, quam legem peccati vocat, non utique in ea ullum illicitum desiderium, cui mens obedire non debeat, commoveret. Quod autem non ait, captivantem carnem meam; sed, « captivantem me: » hinc factum est, ut sensus hic alius quæreretur, et acciperemus « captivantem, » velut dixisset, captivare conantem. Sed cur non diceret, « captivantem me, » ubi vellet intelligi carnem suam? An non dictum est de Jesu, cum in monumento non fuisset caro ejus inventa, « Tulerunt Dominum meum, et nescio ubi » posuerunt eum¹? » Num ideo non recte dictum est, quia non dictum est, carnem, vel corpus Domini mei; sed, « Dominum meum? »

XXXV. Quanquam paulo superius, et ipse Apostolus quomodo recte potuerit de carne sua dicere, « captivantem me, » satis evidenter aperuit. Cum enim dixisset: « Scio enim quia non habitat in me²: » id ipsum exponens adjunxit, et ait, « hoc est, in carne mea bonum. » Hæc ergo captivatur sub lege peccati, in qua non habitat bonum, hoc est, caro. Carnem autem nunc appellavit, ubi est morbidus quidam carnis affectus; non ipsam corporis conformationem, cujus membra non adhibenda sunt arma peccato, id est, eidem ipsi concupiscentiæ, quæ hoc carnale nostrum captivum tenet. Nam quantum attinet ad ipsam corporalem substantiam atque naturam, in viris fidelibus, sive conjugatis, sive continentibus, jam templum Dei est. Attamen si omnino nihil carnis nostræ captivum teneretur, non quidem sub diabolo, quia et ibi facta est peccati remissio, ut peccatum non imputetur, quod proprie lex peccati vocatur; tamen sub ipsa lege peccati, hoc est, sub concupiscentia sua, nisi aliquantum teneretur caro nostra captiva, quomodo esset verum quod

¹ Joan. xx, 2. — ² Rom. vii, 18. — ³ Id. vi, 13.